

Світлана Чернета
доцент, кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри соціальної роботи
та педагогіки вищої школи
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
м. Луцьк

Іванна Мороз
студентка спеціальності «Соціальна робота»
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
м. Луцьк

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ДО НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

В статті автор актуалізує потребу підготовки фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг. Акцентовується увага значенні неформальної освіти у підготовці сучасного фахівця в цілому, та фахівця із соціальної роботи, зокрема. Подається аналіз поняття «неформальна освіта». Подаються результати дослідження щодо стану охоплення студентів спеціальності «Соціальна робота» неформальною освітою. Пропонуються напрями активізації студентів до здобуття неформальної освіти.

Ключові слова: *неформальна освіта, фахівець із соціальної роботи, система надання соціальних послуг, професійна підготовка фахівця.*

Орієнтація українського суспільства на нові підходи та цінності в розвитку економіки, політики, культурної та, особливо, соціальної галузі, кардинальні та швидкі темпи реформування системи надання соціальних послуг потребують фахівців, здатних динамічно, компетентно реагувати на всі виклики, здобуваючи знання, набуваючи умінь необхідних для забезпечення свого високого рівня мобільності та конкурентоспроможності на ринку праці. Перші результати становлення нової системи надання соціальних послуг, які скореговані пандемією Covid-19, засвідчили, що традиційна

формальна освіта не здатна самотійно надати необхідну можливість фахівцям здобути той рівень освіти, який би був достатнім в сучасних умовах. У зв'язку з цим все більшої актуальності набуває необхідність побудови освітньої політики в контексті неперервності та поєднанні формальної і неформальної освіти.

Більшість дослідників переконані, щонаразі ЗВО не мають ресурсів для системного забезпечення практичної сторони професійної підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг з огляду на широке поле сфер професійної діяльності, різноманітності фахових функцій та індивідуальних інтересів молоді. Це також підкреслює роль неформальної освіти у процесі професійної підготовки фахівців із соціальної роботи як такої, що здатна допомогти вищій школі індивідуалізувати процеси навчання та виховання з урахуванням потреб молоді в творчій, професійній, особистісній самореалізації.

Аналіз наукової літератури свідчить, що проблема неформальної освіти була предметом дослідження багатьох науковців, а саме: розвиток неперервної освіти та її елементів досліджували В. Виноградова, О. Карпенко, В. Поліщук, та ін.; проблему формальної та неформальної освіти майбутніх соціальних працівників розкрили Т. Голубенко, Н. Павлик.

У нашому суспільстві все гостріше постає питання підготовки фахівців фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг. Від рівня їх підготовки та від рівня професіоналізму яким вони володіють, залежить ефективність усієї діяльності всієї соціальної сфери. Тому перед вітчизняною освітою стоїть завдання підготовки фахівців з відповідним рівнем професіоналізму, позитивного ставлення до своєї роботи, стійкою психікою, позитивно мотивованого та люблячого свою професію, компетентного фахівця, здатного навчатися впродовж життя.

Поняття неформальної освіти є досить новим для української освіти, воно виникло в англomовній літературі як логічний результат поширення, апробації та підтвердження ефективності досвіду неформального навчання для створення умов як соціально-економічного розвитку держави, так і соціально-психологічного благополуччя окремих категорій населення.

Тривалий час «неформальна освіта» в дослідженнях українських науковців розглядалась лише як освіта дорослих. Комплексне

дослідження поняття «неформальна освіта» здійснила в своєму дисертаційному дослідженні Н.П. Павлик на тему «Теорія і практика організації неформальної освіти майбутніх соціальних педагогів в Україні», яке свідчить про різноманітність поглядів авторів, відсутність єдиних методологічних засад. Дослідниця неформальну освіту визначає як процес додаткового цілеспрямованого діалогічного навчання, виховання й розвитку молоді, організованого поза межами змісту, форм і методів освітніх установ та державних інституцій [3].

На думку Д. Лівінгстона, неформальна освіта – це навчальна діяльність, що зумовлена освітніми потребами, прагненнями молоді до оволодіння необхідними знаннями чи вміннями, відбувається за межами програм освітніх закладів. Іншими словами, «неформальна освіта охоплює усе навчання поза програмами формальних чи неформальних освітніх закладів і програм» [1].

Вперше на законодавчому рівні визначено неформальну освіту як таку, що здобувається за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій Законом України «Про освіту» (2017) [2]. Це стало правовим механізмом визнання результатів неформальної освіти закладами освіти України, зокрема, закладами вищої освіти розроблено та затверджено Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті, що свідчить про позитивні зрушення у сторону державної підтримки неформальної освіти.

З метою з'ясування стану залученості майбутніх фахівців із соціальної роботи до неформальної освіти, ми провели опитування серед студентів 4 та 5 курсу (30 студентів) спеціальності «Соціальна робота» ВНУ імені Лесі Українки. Студентам пропонувалося відповісти на відкриті питання про мотиви та результати своєї громадської, професійної, освітньої діяльності та здобутків, які б свідчили про оволодіння ними знаннями, уміннями, досвідом, які підвищують їх потенціал у подальшому працевлаштуванні та свідчать про можливості кар'єрного зростання.

Відповіді відображають власне досвід додаткової освітньої або професійної діяльності студентів, набутий ними поза формальним освітнім процесом та такий, що підвищує конкурентноспроможність і професійну компетентність майбутніх фахівців (табл. 1).

Досвід додаткової освітньої діяльності студентів

№ з/п	Вид додаткової діяльності	СР-43	СР-53м
1	Реалізованих соціальних проєктів	-	-
2	Сертифікати про вивчення іноземної мови	1	-
3	Онлайн-курси	3	4
4	Курси волонтерів	2	3
5	Участь у науково-практичних конференціях	4	6
6	Участь у навчальних тренінгах	5	7
7	Участь у громадських організаціях	2	3

Аналіз результатів таблиці 1 свідчать про те, що лише третина студентів здобувають формальну і неформальну освіту; основними мотивами їх участь у неформальній освіті є прагнення до побудови кар'єри або власної самореалізації у професійній діяльності, можливість зарахування результатів неформальної освіти під час вивчення окремих навчальних дисциплін. Тому, основними напрямками роботи зі студентами має стати формування ціннісного усвідомлення необхідності цілеспрямованої неформальної освіти (формування знань про неформальну освіту, вмотивування необхідності та створення можливості її здобуття та ін.).

Висновок. Необхідність неформальної освіти в системі підготовки фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг визначається потребою підвищення мобільності та конкурентоспроможності цих фахівців в умовах постійних трансформацій та модернізації соціальної сфери; можливістю формування в процесі неформального навчання соціальних компетенцій суб'єктів з розвиненими індивідуальними пізнавальними потребами, зумовленими власними уявленнями й установками щодо особистісної самореалізації, які прагнуть здобути додаткову лінгвістичну, психологічну, педагогічну, комунікативну, економічну тощо підготовку, орієнтуючись на конкретні практичні уміння, на потреби та запити ринку праці; необхідністю розширення доступу до освіти як умови самореалізації в суспільстві; важливістю практичного упровадження провідних науково-теоретичних підходів у освітні процеси для гуманізації та демократизації українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Голубенко Т.О. Формальна та неформальна освіта майбутніх соціальних працівників. *Соціальна робота. Соціальна педагогіка*. Серія 11. 2018. С. 153-158.
2. Закон України „Про освіту” від 5 вересня 2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Павлик Н. П. Ціннісно-мотиваційна складова професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери. *Педагогічні науки*. 2019. № 86. С. 395-400.

Iryna Iashchyshchak

postgraduate student of the Department of Social Work,
Special Education and Management of Socio-Cultural Activities
at Ternopil Volodymyr Hnatiuk
National Pedagogical University
Ternopil, Ukraine
New York, USA

SOCIAL EDUCATION OF STUDENTS AS IMPORTANT DIRECTION OF THE WORK OF THE PSYCHOLOGICAL/SOCIAL-PSYCHOLOGICAL SERVICE AT THE HIGHER EDUCATION INSTITUTION

The article substantiates the relevance of social education of students during their post-secondary education. The article characterizes the content, principles and directions of social education of students and determines the peculiarities of the mentioned process. The article substantiates the ways of optimization of social education of students in the process of their studying at the higher education institution and outlines the prospects of further scientific researches.

Keywords: *student, higher education institution, psychological/socio-psychological service, social work professor, social education.*

Formulation of the problem. The transformations that are taking place in modern society necessitate a rethinking of traditional views on the problem of social education of youth, in particular in higher education institutions, as on the level of social education of students depends not only the future of education but society as a whole. That is why one of the most important tasks, which, along with professional training, that modern higher education institutions are designed to solve, are to: create conditions